

Inhoud

Woord vooraf	6
Een paar woorden over mijn thuiskomst	11
Een mes in de woestijnnacht	17
Huis en haard, zelf gemaakt	33
Zielen stelen	71
Hoe we getrouwd zijn	83
Een restaurant in de woestijn	95
Eerste hulp bij ongelukken	103
Zoeken naar liefde	115
Een goede buur...	129
Vrucht des doods	141
Badden	159
Het kindbruidje	171
Lifters	181
Een benarde nacht	203
De ladder naar de maan	219
Kampvuur in de eenzaamheid	239
Zondagsvissers	263
Mijn gewaardeerde schoonmoeder	279
De doofstomme slaaf	303
Sergeant Salva	325
Het huilen van de dromedarissen	343
Een paar dingetjes over Sanmao	
(nawoord door Sanmao's jongste broer)	391

Woord vooraf

Sanmao is een fenomeen. Zeker onder reislustige Chinees-taligen zijn er maar weinig die haar werk niet hebben gelezen en erdoor zijn geïnspireerd. Al vanaf de eerste verhalen die in 1974 verschenen in de *United Daily News* werd ze onderwerp van een ware Sanmao-rage, en bijna een halve eeuw na het verschijnen van *Berichten uit de Sahara* en een kwarteeuw na haar dood worden haar boeken nog altijd herdrukt, gekocht en gelezen, zowel in Taiwan, waar ze woonde, als in China. Als ze optrad in het openbaar, was het soms zo druk dat ze zelf haast de ruimte waar ze zou spreken niet meer in kwam. Bij één gelegenheid stond er een menigte te wachten die zo groot was dat de mensen door de glazen deuren van het gebouw heen braken. Sanmao's broer vertelt dat hun vader eens incognito een optreden van zijn dochter wilde bijwonen, maar niet meer naar binnen kon.

In de jaren zeventig was Taiwan nog geen rijk land en traditioneel werd vooral het belang van familie benadrukt. Sanmao bood haar lezers een blik op een grotere wereld. Ze liet haar ouders achter in Taiwan en trok naar streken die zelfs nu nog voor de meeste mensen onbekend gebied zijn, waarmee ze vele generaties lezers, met name jonge vrouwen, geïnspireerd heeft. Toen China zich in de jaren tachtig weer openstelde voor de wereld, werd ze onmiddellijk ook daar populair. Na jaren waarin alle literatuur ten dienste van de politiek moest staan, bracht zij speelse, romantische verhalen over avontuurlijke reizen naar verre oorden en haar liefde voor een exotische Spanjaard.

Sanmao's Saharaanse verhalen zijn extra interessant om-

dat ze een uniek perspectief bieden op dit gekoloniseerde gebied: Sanmao is niet Europees maar ook niet Afrikaans, noch blank noch zwart, en hoort daarmee niet tot de kolonisators maar ook niet tot de gekoloniseerden. Via haar man is ze verbonden met Spanje, maar tegelijk woont ze in een Sahrawi-wijk. In haar verhalen vertelt ze hoe ze omgaat met zowel Spanjaarden als lokale Sahrawi.

Sanmao, pseudoniem van Chen Ping, werd in 1943 geboren in Chongqing in de Chinese provincie Sichuan. Op dat moment was China in oorlog met Japan. Toen de Tweede Wereldoorlog ook voor China in 1945 eindigde met de overgave van Japan, hervatten de communisten van Mao Zedong en de nationalisten van Chiang Kai-shek de burgeroorlog die ze kort hadden onderbroken om gezamenlijk de Japanners te bevechten. In 1949 zouden de communisten die oorlog winnen. In 1948, een jaar eerder, verhuisde Sanmao met haar familie naar Taiwan, waar de Republiek China onder Chiang Kai-shek werd voortgezet. Sanmao is dus etnisch Chinees en ziet zichzelf ook als Chinees burger, terwijl ze in Taiwan is opgegroeid.

Vanaf haar vroegste jeugd hield Sanmao van lezen. Al op jonge leeftijd las ze de grote Chinese en internationale klassieken, maar op school kon ze niet aarden en met goedvinden van haar ouders bleef ze vanaf de tweede klas van de middelbare school thuis om zelfstandig verder te leren. In 1964 ging ze studeren aan de Universiteit voor Chinese Cultuur in Taipei. Maar in 1967 vertrok ze ook daar en ging ze op reis: Spanje, Duitsland, de vs... Ze keerde na een aantal jaren weer terug naar Taiwan, waar ze les ging geven aan haar alma mater, aan de faculteiten voor Duits en filosofie.

Ze verloofde zich met een Duitse man, die in 1970 echter plotseling overleed. In haar verdriet vertrok Sanmao nogmaals naar het buitenland. Ze reisde naar Spanje, waar ze een oude vriend ontmoette: José María Quero y Ruíz. José

was een stuk jonger dan zij, maar Sanmao beschrijft in haar verhalen hoe hij al sinds hun eerste ontmoeting – zes of zeven jaar eerder, toen hij nog op de middelbare school zat – verliefd op haar was.

José en Sanmao verhuisden in 1973 naar de Westelijke Sahara, op dat moment nog een kolonie van Spanje, waar ze trouwden. Sanmao begon stukken te schrijven over haar avonturen in de woestijn, die later gebundeld werden. Toen Spanje de kolonie in 1975 opgaf, zagen José en zij zich gedwongen hun geliefde Sahara te ontvluchten. Tot Sanmao's diepe verdriet kwam José in 1979 om bij een duikongeluk bij La Palma op de Canarische Eilanden. Sanmao keerde terug naar Taiwan, waar ze verder ging met boeken schrijven en ongekend populair was. Ze reisde naar Zuid-Amerika en China, gaf les aan de universiteit en schreef het scenario voor de film *Red Dust*.

Op 4 januari 1991 pleegde Sanmao zelfmoord in Taipei.

Sanmao's verhalen verschenen in eerste instantie in kranten en tijdschriften (vooral de *United Daily News*, waar haar goede vriend Ping Hsin-tao redacteur was). Ze zijn geschreven om los van elkaar te worden gelezen en vormen dus geen chronologisch, doorlopend verhaal, maar een verzameling indrukken en avonturen. In deze Nederlandse uitgave is geprobeerd de verhalen min of meer in de volgorde te zetten waarin ze zich hebben afgespeeld, wat niet helemaal overeenkomt met de volgorde waarin ze verschenen zijn.

Sanmao was een verwoed lezer. Ze kende haar klassieken, van de Chinese roman *Het verhaal van de wateroever* tot Nietzsche, en citeerde die met graagte. Bij het vertalen heb ik af en toe op de schouders van reuzen kunnen klimmen: waar Sanmao werken citeert die al eerder in het Nederlands zijn vertaald, heb ik de bestaande vertalingen van sinologen als Wilt Idema en Daan Bronkhorst gebruikt. Wanneer ik geen vertaler vermeld, heb ik de vertaling zelf gemaakt.

Als Sanmao verwijst naar Chinese werken en zaken, heb ik waar nodig een korte uitleg toegevoegd die niet in het origineel staat, zonder hiermee de oorspronkelijke tekst geweld aan te willen doen. Verwijzingen naar westerse denkers en schrijvers heb ik niet uitgelegd: Nederlandse lezers zijn allicht beter gepositioneerd dan Taiwanese om te begrijpen wat bijvoorbeeld het verband is tussen Petrus en de haan die kraaide, en ik hoef hen niet overmatig bij de hand te nemen waar Sanmao dat ook niet doet.

Zelf heeft Sanmao wel verklaard dat ze niet eens in staat is dingen te verzinnen en dat alles wat ze schrijft waar is, maar zoals bij veel reisverhalen is waarschijnlijk niet alles in haar boeken precies zo gebeurd. Sommige zaken lijken wat steviger aangezet, of er zijn dingen aangepast of weggelaten om het verhaal beter te laten uitkomen. Zo is het maar de vraag of buurmeisje Gueiga ten tijde van haar huwelijk inderdaad pas tien was, zoals beschreven in 'Het kindbruidje', of misschien al tegen de twintig. Zhang Yun, een andere reisschrijver, die in 1995 in Sanmao's voetsporen naar de Westelijke Sahara reisde, ontmoette Salam uit 'Zoeken naar liefde', die inderdaad vlak bij Sanmao's huis een winkeltje dreef, maar bovendien een naaste collega was van José – en dat laatste vermeldt Sanmao niet.

In 'Het huilen van de dromedarissen' schrijft Sanmao zichzelf de geschiedenis van de dekolonisatie van de Westelijke Sahara in. Mohammed Bassiri, de hoofdpersoon van dit verhaal, was inderdaad de leider van de voorloper van Polisario, maar is in 1970 verdwenen (naar wordt aangenomen gedood door de Spanjaarden), en was sowieso in 1975, de periode waarin het verhaal zich afspeelt, niet de leider van Polisario. De gebeurtenissen rond Bassiri, Shahida en Afeluat zoals Sanmao ze presenteert en de rol die zij daar zelf in speelt zijn waarschijnlijk grotendeels fictief, hoewel de politieke ontwikkelingen die de achtergrond van het verhaal vormen

wel zo hebben plaatsgevonden: de roep om onafhankelijkheid door de Sahrawi, de aarzeling van Spanje, het oordeel van de VN en de waarnemingsmissie naar de Spaanse Sahara, de Groene Mars vanuit Marokko om het gebied in te lijven.

Sanmao schrijft veel over haar lokale vrienden en burens, waar bij ze hun namen transcribeert naar het Chinees. Ik heb mijn best gedaan om deze namen te herleiden tot het Spaanse of Arabische origineel, om dat weer om te zetten naar de in Nederland gebruikelijke romanisatie. Mijn dank aan professor Benjamin Soares, zijn student Deng Zhijun en de Spaanse vertalers Irene Tor Carroggio en Sara Rovira voor hun hulp hierbij, maar vooral veel dank aan Mike Fu, de Engelse vertaler van dit boek, die uitgebreid onderzoek heeft gedaan om de correcte spelling van alle namen en Sahrawi-woorden te achterhalen. Alle resterende fouten zijn uiteraard voor mijn rekening. Dank ook aan Mike dat hij me zijn nog niet gepubliceerde vertaling liet lezen, zodat we uitgebreid over allerlei keuzes konden overleggen. Het is mooi om samen, of althans tegelijk, met iemand anders te vertalen.

Rest mij nog u veel plezier te wensen met dit boek. Ik hoop dat Sanmao en haar verhalen in Nederland net zo warm ontvangen zullen worden als in Taiwan en China.

De vertaler

Een paar woorden over mijn thuiskomst

Lieve vrienden,

Het is twintig dagen geleden dat ik ben teruggekomen in Taipei. In die korte tijd heb ik al ontelbaar veel brieven en telefoontjes gekregen van lezers met wie ik eerder gecorrespondeerd heb, studenten die ik heb lesgegeven en vele, vele nieuwe vrienden. Ook heb ik het ondeugende gezicht van mijn nieuwe boek gezien, dat me aankeek tussen bonte stapels boeken en tijdschriften in de straten van Taipei.

Elke keer als ik post van jullie ontvang, die me van alle kanten wordt toegestuurd, zie ik in al die oprechte brieven eindelijk wie ik ben en hoeveel vrienden ik heb die me steunen zonder dat ik hen ken. Wat zou ik graag elke brief die jullie me sturen met zorg beantwoorden! Want ik weet dat allen die me hebben geschreven bij het opnemen van de pen evenzeer de tijd en de aandacht hebben genomen om uit te drukken hoezeer ze met me begaan zijn. Ik kan niet naar jullie zo diep gemeente brieven kijken zonder te bedenken dat jullie natuurlijk op mijn reactie wachten, maar intussen is elke brief een steen die wegzinkt in de oceaan – een antwoord blijft uit.

De vele vrienden die me schrijven, wil ik op het hart drukken dat het me niet aan gevoel of goede manieren ontbreekt. Na mijn lange afwezigheid uit het land waar ik thuis ben, nemen mijn familie en vrienden in Taipei me volledig in beslag. Ik zou zo graag mijn tijd verdelen onder alle mensen die met me begaan zijn, maar helaas heeft ook mijn dag maar vierentwintig uur. De plotselinge haast en drukte die

mijn leven gekregen heeft maakt me blij, maar ook nerveus. Ik maak mijn energie sneller op dan ik haar kan aanvullen, terwijl de diepe emoties die op me afkomen al grote golven maken in de kalmte van mijn hart. Ik houd mezelf steeds voor dat ik moet genieten van mijn vakantie in mijn vaderland, de natuur in moet gaan, met mijn ouders moet kletsen over familiedingetjes. Maar mijn leven is een slaaf geworden van de tijd. Dag en nacht jaag ik die na, zonder ooit verlossing te vinden.

In de lange jaren van mijn woestijnleven ben ik een ontspannen provinciaaltje geworden, erg op mijn eenzaamheid gesteld. Bij de gehaaste etentjes en ontmoetingen in mijn huidige leven maakt me dat als het boerse omaatje Liu dat de rijk ingerichte Panoramatuin binnenkomt in *De droom van de rode kamer*. De vele indrukken die op me afkomen doen me duizelen. Van alle heerlijkheden die me dagelijks worden voorgeschoteld krijg ik geen hap door mijn keel. Gewend als ik ben geraakt aan simpele aardappelpannenkoeken, ben ik ten diepste geroerd door de talloze smakelijke gerechten die mijn familie en vrienden me voorzetten. Het liefst zou ik een grote schaal vol mee terugnemen naar Noord-Afrika, zodat ik de komende zes maanden niet meer hoeft te koken. Eeuwig zonde dat ik al dat lekkers in zo korte tijd moet zien te verstouwen!

In deze maalstroom van dagen ben ik aan de ene kant ten diepste dankbaar voor de liefde en steun van mijn vrienden. Tegelijk is het me onmogelijk om gehoor te geven aan alle edelmoedige uitnodigingen, per brief of per telefoon, om een op een met me af te spreken. Ik zou wel wensen dat ik mijn tijd kon opdelen in hokjes, zoals op ruitjespapier, om dan net alsof ik huiswerk maak, in elk hokje de naam van een vriend of vriendin te schrijven met de tijd en plaats waar we elkaar zullen treffen. Twee-, drieduizend karakters schrijf ik in een handomdraai, maar om achter elkaar zoveel

mensen te treffen, daar heb ik wel de wil, maar niet de kracht voor. Helaas!

Ik hoop oprecht dat de vrienden die om me geven, kunnen begrijpen hoe mijn leven eruitziet. Wees niet verdrietig dat we elkaar niet zien. Het is eigen aan literatuur dat elke lezer een boek tijdens het lezen opnieuw creëert. De werkelijke Sanmao is, zoals ik steeds weer benadruk, maar een onbetekenend persoontje. Jullie zouden teleurgesteld zijn als je haar zag – zelfs voor mij voelt het onwerkelijk als ik in de spiegel kijk na mijn eigen verhalen te hebben gelezen. Daarom wil ik jullie zeggen dat je stilletjes steeds met me in gesprek bent wanneer mijn verhalen in druk verschijnen.

Bij ontmoetingen met mijn familie en bekenden in Taipei tref ik vaak een heleboel mensen die ik niet van vroeger ken, en die van mijn nieuwe boek – *Berichten uit de Sahara* – elk verhaal, elk detail, elke anekdote, zelfs elke dialoog uit het hoofd lijken te kennen. De van verre teruggekeerde reiziger staat bij zoiets perplex en weet dan al helemaal niet meer waar ze het zoeken moet van gène. Misschien is een simpel ‘dank jullie wel’ het enige wat ik kan zeggen. Het is jullie genegenheid die me de kracht geeft om ook in de toekomst ijverig verder te schrijven.

Geduldig ben ik nooit geweest. Vooral heb ik er een hekel aan om vastgepind achter een bureau mijn regels te schrijven. Maar toen ik op mijn eerste dag terug in het land hoorde dat klassen vol met leerlingen van vele scholen mijn boek vooruitbestellen, was ik evengoed ontroerd. Veel mensen praten met me over *Berichten uit de Sahara*. Ik had enkel gehoopt dat volwassenen mijn boek zouden lezen, maar tot mijn verbazing zijn er zelfs basisschoolleerlingen die mijn neefjes vragen hen mee naar huis te nemen om de tante uit de woestijn te kunnen zien. Wat was ik trots en blij toen ik dat hoorde! Ik wil graag ook een Sanmao

voor de kinderen zijn. In de Bijbel staat al: 'Jullie moeten als kinderen zijn, alleen dan kunnen jullie het koninkrijk van de hemel binnengaan. Want de hemel behoort aan hen toe.' Lieve lezertjes, wat heb ik veel respect voor jullie! Ik hoop dat mijn boek jullie buiten al je moeilijke schoolwerk wat ontspanning kan bieden.

Als jullie nog niet genoeg hebben van het onbetekenende persoontje Sanmao, hoop ik dat ik steeds een verhalenverteller kan blijven. Ik zal heus geen grote waarheden verkondigen, want een intellectueel ben ik niet, maar ik hoop dat mijn hand in de dagen die komen steeds ijverig zal schrijven wat mijn mond wil zeggen en mijn mond zal zeggen wat mijn hart voelt.

Misschien zullen er tijden zijn waarin ik even tot zwijgen kom en er geen stukken van me meer verschijnen. Denk dan niet dat ik lui geworden ben. Denk ook vooral niet dat ik spoorloos verdwenen ben en niets meer opschrijf. Als ik plotseling stop, is dat alleen omdat ik me ontwikkel, de zaken laat bezinken. Ik zeg dan tegen mezelf: schrijven is belangrijk, maar af en toe de pen laten rusten is nog belangrijker.

Op het moment heb ik nog genoeg goede zin en materiaal om te schrijven, dus zal ik doorgaan met mijn duurlopen. Ik hoop dat mijn trouwe lezers zien hoe hard ik in stilte heb gewerkt, als in de niet al te verre toekomst het ene na het andere boek van mijn hand verschijnt.

Mijn boek is na twee korte weken al toe aan zijn vierde druk. Ik wil mijn lezers bedanken voor hun steun en waardering. Ik schrijf niet voor een ander, en al helemaal niet voor de roem. Ik ben maar een doodgewone, simpele huisvrouw, maar door jullie enthousiaste reacties zie ik nu de weg die ik voortaan met nog meer ijver moet berennen. Daarvoor blijf ik jullie mijn hele leven dankbaar!

Volgende maand moet ik mijn huis, mijn land weer ver-